

**FRANSIZ AKÇAĞACI (ACER MONSPESSULANUM
SUBSP. MONSPESSULANUM)'NİN
TÜRKİYE'DE YENİ BİR YAYILIŞ ALANI**

A New Distribution Area of Montpellier Maple (Acer monspessulanum subsp. monspessulanum) in Turkey.

Yard. Doç. Dr. Nurten GÜNAL*

ÖZET

Bir Akdeniz elemanı olan Acer monspessulanum subsp. monspessulanum mevcut literatüre göre bu sahada ilk defa tarafımızdan bulunmuştur. Acer monspessulanum subsp. monspessulanum'un Eser vadisindeki yayılışı Türkiye'deki doğal yayılış alanlarında rastlanılmayan şekilde topluluk oluşturması açısından da önem taşır.

ABSTRACT

Acer monspessulanum subsp. monspessulanum which is a Mediterranean element has been found for the first time by us in this area according to the present records. Distribution of Acer monspessulanum subsp. monspessulanum in the Eser valley is also important from the fact that it forms an association which is not encountered in natural dispersal areas in Turkey.

1995 yılı Eylül ayında Yukarı Gediz havzasında yaptığımız bitki coğrafyası incelemeleri sırasında Demirci güneyinde Eser vadisinin batı yamaçları üzerinde tesbit ettiğimiz Fransız akçaağacı (Acer monspessulanum subsp. monspessulanum) mevcut literature göre bu sahada ilk defa tarafımızdan bulunmuştur.⁽¹⁾

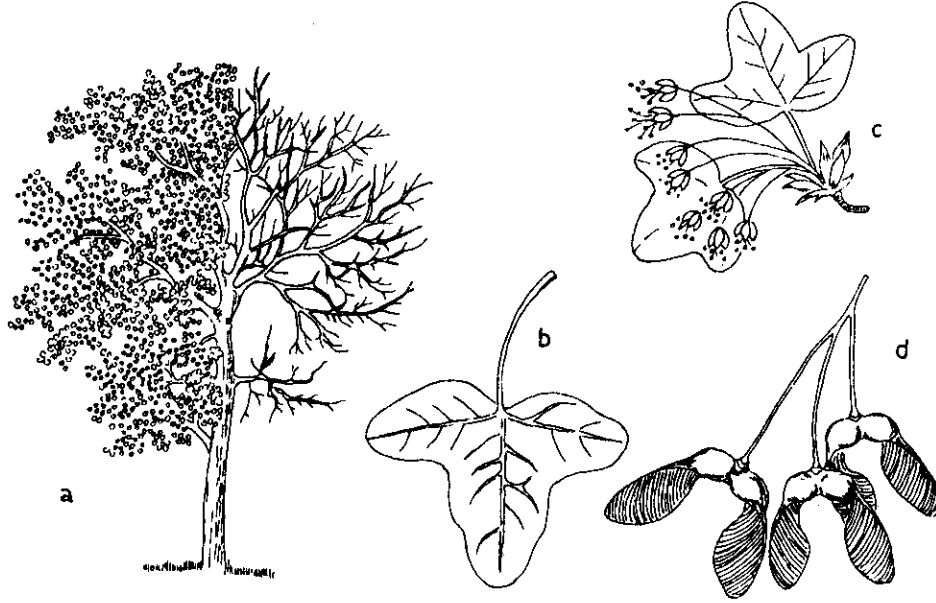
Bir akçaağaç türü olan Acer monspessulanum Aceraceae familyasındandır. Çoğunlukla kışın yapraklarını döken ağaç veya ağaççık halindeki odunsu bitkilerden oluşan Acer cinsinin Türkiye'de doğal olarak yetişen 9 türünden (A. trautvetteri, A. capadocicum, A. platanooides, A. campestre, A. divergens, A. monspessulanum, A. sempervirens, A. hyrcanum, A. tataricum) biridir.

Geniş yayvan tepeli, sık dallı, çender olarak düzgün gövdeli, kışın yapraklarını döken, 5-12 m ye kadar boyolanabilen bir ağaç veya ağaççık olan Acer

* Marmara Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakültesi, Coğrafya Eğitimi Bölümü

(1) İnceleme sahasından aldığımız Acer numunelerini teşhis eden ve bu yayını yapmaya beni teşvik eden hocam Prof. Dr. Faik Yalırık'a teşekkürlerimi sunarım.

monspessulanum bazı sahalarda çalı halinde de bulunur. Yaprak sapları çıplak, yaprakları 3-8 cm boyunda, üç lopludur (Şekil 1). Loplara kenarları düz veya

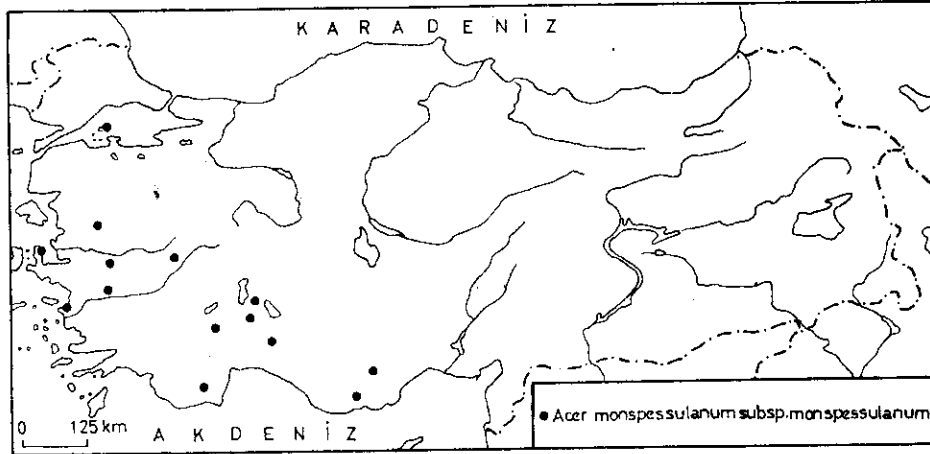
Şekil: 1- *Acer monspessulanum* a) görünüm b) yaprak c) çiçekli dal d) meyveler.
Fig. 1- *Acer monspessulanum* a) habit, b) leaf, c) flowering twig, d) fruits.

kaba dişli, uçları küttür. Sonbaharda kızaran yaprakları çoğunlukla kalınca ve sert olup üst yüzü koyu yeşil alt yüzü açık yeşildir. Yapraklanmadan sonra açan sarımsı yeşil çiçekleri kısa sürgünlerde şemsiyemsi salkım şeklinde kurullar oluşturur. Eylül'de olgunlaşan 1-2 cm uzunluğundaki meyveleri yandan hafifçe basılmış küre şeklindedir. Kanatlı tohumları olan *Acer monspessulanum*'un genç yaşta düzgün, pürüzsüz olan gövdeleri sonraları çatlaklı bir görünüme dönüşür. Parlak olmayan odunu bazı küçük el aletleri ve kaşık, tarak, biblo gibi hediyelik eşya yapımında kullanılır.

Fransız akçaağacının genel yayılış alanı Orta ve Güney Avrupa, Güneybatı, Güney ve Güneydoğu Anadolu, Kafkasya, Kuzeybatı ve Güney İran, Kuzey Irak, Lübnan ve Suriye'dir. Bir Akdeniz elemanı olan *Acer monspessulanum* bu sahalarda genellikle *Quercus cerris*, *Quercus libani*, *Cupressus sempervirens*, *Juniperus*, *Pinus nigra* ve *Thuja* ormanları içinde bulunur. Bazı meşe türleri (*Q. infectoria*, *Q. cerris*, *Q. libani*) ve *Crataegus monogyna*, *Crataegus orientalis*, *Fraxinus ornus*, *Pyranantha coccinea*, *Juniperus oxycedrus*, *Juniperus drupacea*, *Eriolobus trilobata*, *Paliurus spina-christi* ile birlikte 1000-1700 m yükseltiler arasında çoğunlukla kalkerli, toprak reaksiyonu orta veya kuvvetli alkali olan siğ ve taşlı topraklar üzerinde yayılış gösterir (Yaltırık 1971, Zohary 1973).

Acer monspessulanum'un Türkiye'deki doğal yayılış alanı Güneybatı, Güney ve Güneydoğu Anadolu'dur. Uşak, Manisa ve Balıkesir'de (Marmara adası) çok lokal bulunan yerler dışında Batı Anadolu'da yetişmemektedir.

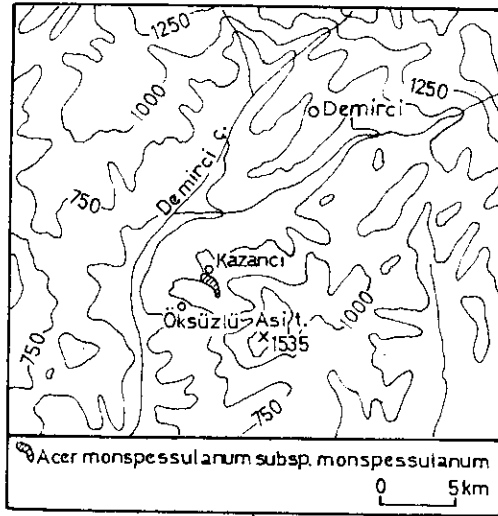
Sahada tesbit edilen subsp. *monspessulanum*, *Acer monspessulanum* L.'nin Türkiye'deki 5 alt türünden (subsp. *microphyllum*, subsp. *ibericum*, subsp. *cinerascens*, subsp. *oksalianum*, subsp. *monspessulanum*) biridir. Türkiye'de daha çok güneye bakan yamaçlarda kireçli sığ, taşlı topraklar üzerinde yetişen ancak gölgeli vadi içlerinde de kayalar arasında ağaççıklar veya çalı halinde bulunan *Acer monspessulanum* subsp. *monspessulanum*'un ülkemizde görüldüğü yerler Balıkesir (Marmara adası), Manisa (Kırkağaç), Uşak (İtecek tepe), Isparta (Eğirdir; Kasnak ormanı, Yukarı Gökdere), Burdur (Göhlisar), Antalya (Elmalı-Finike arası, Elmalı-Çiğlökkara ormanı, Alanya, Gediz-Bozburun dağı, Beyşehir-Akseki arası), İçel (Mut) (Yaltırık 1971); İzmir (Urla yarımadası-Akdağ, Bozdağlar-Ovacık yaylası) ve Aydın (İncirliova, Samsun dağı, Dilek yarımadası)dır (Günel, 1986) (Şekil 2). *Acer monspessulanum* subsp. *monspessulanum* bu sahalarda çoğunlukla 600-1700 m ler arasında meşe (*Q. cerris*, *Q. infectoria*, *Q. pubescens*, *Q. libani*), çam (*P. brutia*, *P. nigra*), ardıç (*Juniperus*), dişbudak

Şekil 2- *Acer monspessulanum* subsp. *monspessulanum*'un Türkiye'deki yayılışı.
Fig. 2- Distribution of *Acer monspessulanum* subsp. *monspessulanum* in Turkey.

(*Fraxinus*), servi (*Cupressus sempervirens*) ve sedir (*Cedrus libani*) ormanlarında görülür.

Acer monspessulanum subsp. *monspessulanum*'un tarafımızdan tesbit edilen yeri Yukarı Gediz havzasının batı kesiminde Demirci güneyinde, Eser vadisinin Kazancı köyü güneyine rastlayan batı yamaçlarıdır (Şekil 3). Bu saha ve çevresi bütünüyle hakim elemanı saçlı meşe (*Q. cerris*)nin oluşturduğu kuru ormanlarla kaplıdır. Ancak meşeler hafif eğimli yamaçlarda çok iyi gelişme içinde iken eğimli yamaçlarda seyrek ağaççık ve çalı görünümündedir. Palamut

Şekil: 3-
Fig. 3-

ran ve Kazancı mezarı tepe (905 m) yamaçlarında da gelişme gösteren Acer

meşesi (*Q. ithaburensis* subsp. *macrolepis*), mazı meşesi (*Q. infectoria*), tüylü meşe (*Q. pubescens*) gibi diğer meşe türlerinin karıştığı *Q. cerris*'lerin alt katını geyik dikenini (*Crataegus monogyna*, *C. orientalis*), defne yapraklı laden (*Cistus laurifolius*), katran ardıcı (*Juniperus oxycedrus*), y. erik (*Prunus spinosa*) oluşturur. *Acer monspessulanum* subsp. *monspessulanum* bu alanda Kazancı köyü geçildikten sonra Eser vadisi yamaçlarında önce tek ağaçlar halinde başlamakta daha sonra bütün yamacı, 5-6 m boyunda ağaçlar halinde kaplamaktadır (Foto 1). Kazancı'dan Öksüzlü köyüne giden yolun her iki tarafında da topluluklar oluştu-

Foto: 1- Eser vadisindeki *Acer monspessulanum* subsp. *monspessulanum* ağaçları. Geri planda çalılık halinde *Quercus cerris* toplulukları.

Photo: 1- *Acer monspessulanum* subsp. *monspessulanum* trees in the Eser valley. *Quercus cerris* communities in the form of bushes in background.

Foto: 2- Kazancı mezarı tepe (905 m) yamaçlarındaki *Acer monspessulanum* subsp. *monspessulanum* toplulukları. *Acer monspessulanum* subsp. *monspessulanum* topluluğu içine yer yer *Q. cerris*, *Q. ithaburensis* subsp. *macrolepis*, *Eriolobus trilobata*, *Fraxinus angustifolia* subsp. *angustifolia* karışmaktadır.

Photo: 2- *Acer monspessulanum* subsp. *monspessulanum* communities at the Kazancı mezarı hill (905 m) slopes. From place to place *Q. cerris*, *Q. ithaburensis* subsp. *macrolepis*, *Eriolobus trilobata*, *Fraxinus angustifolia* subsp. *angustifolia* mixes with *Acer monspessulanum* subsp. *monspessulanum* community.

Foto: 3- Kazancı'dan Öksüzlü köyüne giden yolun her iki tarafındaki *Acer monspessulanum* subsp. *monspessulanum* toplulukları.

Photo: 3- *Acer monspessulanum* subsp. *monspessulanum* communities at the both sides of the road that goes to the Öksüzlü village from Kazancı.

monspessulanum subsp. monspessulanum (Foto 2-3) yaklaşık güneye doğru 1-1.5 km devam ettikten sonra Demirci çayına karışan diğer bir akarsu olan Çınarcık deresinin kabul havzası civarında ortadan kaybolmaktadır. Bu alanda 800-900 m ler arasında sığ taşlı andezitlerden oluşan kireçsiz kahverengi orman toprakları üzerinde topluluklar oluşturan *Acer monspessulanum* subsp. *monspessulanum*'ların içine dışbudak (*Fraxinus angustifolia* subsp. *angustifolia*), saçlı meşe (*Q. cerris*) palamut meşesi (*Q. ithaburensis* subsp. *macrolepis*), at elması (*Eriolobus trilobata*), katran ardıcı (*Juniperus oxycedrus*) ve karaçalı (*Paliurus spina-christi*) karışır. *Acer monspessulanum* subsp. *monspessulanum* ağaçlarının çoğunun iyi bir gelişme içinde olduğu görülürken, meyilli, taşlı olan kesimlerde bazılarının kuruma eğilimi gösterdiği dikkati çekmektedir.

Genellikle ülkemizdeki doğal yayılış alanlarında tek veya bir kaç ağaçtan oluşan küçük gruplar halinde bulunan *Acer monspessulanum* subsp. *monspessulanum* Yaltırık'ın da teyid ettiği gibi ilk defa bu alanda topluluk oluşturmaktadır. Türkiye'de Güneybatı ve Güney Anadolu'da yayılış gösteren ancak kuzeye doğru gidildikçe lokal bazı alanlar dışında rastlanılmayan, ülkemizin akçağaç türleri bakımından fakir olan bir sahası içinde topluluk halinde ortaya çıkan *Acer monspessulanum* subsp. *monspessulanum*'un yayılış alanının korumaya alınması ülkemizin doğal bitki örtüsü açısından oldukça yararlı olacaktır.

Yararlanılan Kaynaklar:

- GÜNAL, N. 1986- Gediz-Büyükmenderes Arasındaki Sahanın Bitki Coğrafyası. İ.Ü. Doktora Tezi.
- HUMPHRIES C.J., PRESS, J.R., SUTTON, D.A., 1992. Trees of Britain and Europe s. 232, 233. London.
- KAYACIK, H. 1968. Orman ve Park Ağaçları Özel Sistematigi, Cilt III. İ.Ü. Orman Fakültesi Yayınları, No: 134, s. 130-131, İstanbul.
- YALTIRIK, F. 1971- Yerli Akçağaç (*Acer L.*) Türleri Üzerinde Morfolojik ve Anatomik Araştırmalar, İ.Ü. Orman Fakültesi Yayınları No: 179, s. 162-178, İstanbul.
- YALTIRIK, F.-EFE, A. 1994- Dendroloji, İ.Ü. Orman Fakültesi Yayınları no: 431, İstanbul.
- ZOHARY, M. 1973- Geobotanical Foundations of the Middle East, Volume I, II, s. 367, 396, 550, 559, 570, Stuttgart.